

Časopis „NAPREJ“ izhaja dvakrat mesečno in sicer 4. in 18.

Uredništvo, administracija in ekspedicija; Idrija št. 75.

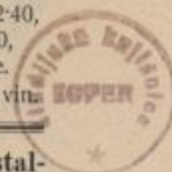
Vse denarne pošiljatve na naslov:

Upravništvo „Naprej“. Vse dopise in spise na uredništvo.

NAPREJ!

Lastnik lista: „Idrijska okrajna organizacija“.

Naročnina za celo leto: v Idriji (brez donašanja na dom): krona 1'92, (z donašanjem na dom): kron 2'40, po pošti: kron 2'50, v Nemčijo 3 krona. Posamezne številke 8 vrn.

Pobratimstvo narodov.

Žalostno sliko nam proža dvajseto stoletje: Nемеc zatira Poljaka, Anglež Bura, Rus Finca, Madjar Slovaka, Turek Bolgarja in tako naprej do brezkončnosti. Namesto plemenitega tekmovanja, kdo bode prvi v znanosti, v industriji, v iznajdbah in v umetnosti, vidimo le surovi boj, teptanje enega naroda po drugem, le nesramno tiranstvo večine.

In ta boj ne divja le med različnimi plemenimi, temveč tudi med najbolj sorodnimi narodnostnimi vejami. V Nemčiji so zatirani Danci, narod germanski; v Galiciji pa bi Poljaki radi utopili v žlici vode Rusine; Hrvat sovraži Srba bolj kot Madjara itd. H takšnim zaključkom vodi neumno ravnanje šovinizma.

Nad 3064 jezikov različnih narodov in plemen je na celi zemeljski plošči, in med njimi se vodi najbolj brezpametna borba, kateri bodo sledile danes še nedogledne škodljive posledice. Ako potrebujejo Čehi na Moravskem vseučilišče, protivijo se njegovi ustanovitvi Nemci vsled narodnega sovraštva; Madjari prepovedujejo na Slovaškem v šolah slovaški pouk; v Galiciji pa se morajo boriti Rusini za sleherni korak v rusinskem šolstvu in nič boljše ni pri mnogo drugih narodih.

Vsled narodnostne neprizanesljivosti grozno trpi ves napredek manjših narodov; industrija upada, šolstvo je potlačevano, trgovina se ne more v popolni sili razviti. Kakor bi se svet ločil na tisoče in tisoče sovražnih taborov! Vstopite iz enega v drugi, potujite, in občutite takoj vse ptuje in ni vam lahko pri sreca. Socialna demokracija pa skuša zato te neznosne razmere preobrniti. Nese namreč palmo miru in osvoboditev med razsrjene brate. Pravi: dajte vsakemu narodu,

kar k razcvetu potrebuje, namreč: **samostalnost in enakopravnost.**

Veliki duhovi že gredo danes pred nami z vzori prizanesljivosti. Razbijajo ozke meje, v katerih žive, in se bojujejo na polju svetovne kulture. Spisi Francozov: Zole, bratov Goncourtov, Maupassanta se danes berejo pri vseh narodih kakor spisi Rusov: Dostojevskega, Tolstega, Gorkega, Norvežanov: Ibsena in Björnsona, ali pa Nemcev: Götheja, Marxa, Schopenhauerja, Nietzscheja itd. Slovestvo in umetnost, kateri sta postali duševna last vseh narodov, nam žarita kot svetilnik v temo razburjenega morja narodnostne neprizanesljivosti. V interesu svobode moramo nastopiti pot, po kateri korakajo le ti s takšnim uspehom za blagor vesoljnosti. *A. Prav. Veselý.*

Ali smo socialni demokratje ali nismo?

Odgovor idrijskih sodrugov.

Nam idrijskim delavcem, glavno pa našemu sodrugu Antonu Kristanu, ki stoji v naših vrstah kot prvi med nami, odreka izvrševalni odbor jugoslovansko socialno demokratske stranke pravico imenovati se **socialne demokrate.**

Poglejmo, v koliko je to opravičeno.

Kaj je program socialne demokracije?

V hainfeldskem programu, popolnjenem po določbah celokupnega avstrijskega strankarskega zbora na Dunaju iz l. 1901., beremo: „Proletarjat politično organizovati, napolnjevati ga z zavednostjo njegovega položaja in njegove naloge, narediti in ohraniti ga duševno in fizično zmožnega za boj — to je pravi program socialno-demokratske delavske stranke v Avstriji, za čegar izvedbo se bode posluževala vseh svrhi in na-

ravnemu pravnemu čuvstvu ljudstva odgovarjajočih sredstev.“

Vprašajmo se: Ali smo se sami, in ali smo svoje tovariše politično organizovali? Ali smo sebe in svoje drugove napolnjevali z zavednostjo našega položaja in naše naloge, in ali smo se pripravljali in ohranjevali duševno in fizično zmožne za boj?!

Odgovarjajmo:

Vse, kar nam predpisuje program socialne demokracije, smo storili. Govore naj dokazi!

Takoj, ko so prišli k nam nauki socialne demokracije, smo se jih zvesto oklenili. Organizovali smo se na podlagi programa socialne demokracije, ustanovili smo podružnico Občnega rudarskega društva avstrijskih planinskih dežel, uredili lokalno organizacijo. Ali, to ni bilo dosti. V Spodnji Idriji je vzrasla poleg strokovne podružnice tudi lokalna organizacija. V idrijski okolici, v Žireh, v Črnem vrhu, v Konomljah se je uredil sistem zaupnikov. Tudi tja na Goriško se je šlo ter se je ondot zasejalo seme revolucionarne socialne demokracije. V Idriji sami se je šlo že dalje: organiziralo se je tudi ženske, in edino socialistično žensko društvo na Slovenskem pod imenom „Veda“ je v Idriji zagledalo beli dan . . . Vse to pa se je združilo v okrajni organizaciji s sedežem v Idriji.

Ali vse to še ni bilo dovolj!

Iz Idrije je v svet, med ljudi, težavno priti; do železniške zveze je pol dne hoda, vožnja draga, idrijski rudar pa malo zasluži . . . Ali želja napolnjevat proletarjat z zavednostjo njegovega položaja in njegove naloge, nam ni dala miru.

Iz lastne inicijative, brez dovoljenj in vprašanj, smo izdali l. 1900. prvi letnik „žepnega koledarja“ za slovenske delavce, v katerem smo sevé na prvem mestu razložili program socialne demokracije in mnogo prepotrebni naukov za organiziranje, za zboljšanje proletarskega položaja in za porazumevanje naloge proletarjata. L. 1901. smo izdali drugi letnik l. 1902. pa tretji . . .

Pa tudi na drugi način smo sodelovali n. pr.: Jugoslovanska soc. dem. stranka, h kateri smo pripadali do danes, je uredila za razšir-

jatev svojega tiska tzv. tiskovni sklad. In ni bilo številke „Rdečega praporja“ oziroma „Delavca“, da ni bilo v izkazu doneskov iz Idrije . . .

Dalje: v nekem času, pred par leti, je vzplanula v jugoslovanski soc. dem. stranki težnja po dnevniku. Članek v Rd. Pr., ki je navduševal za to stvar, je vzbudil med nami nepopisno radost. Takoj smo utvorili krog somišljenikov, ki smo dajali redno vsak mesec svoje vinarje za dnevnikov fond. Izvrševalni odbor jugoslovanske soc. dem. stranke mora, po tačanjih zagotovilih sodeč, še vedno tisti fond v hranilnici imeti in še danes gotovo prav lahko pokaže tiste knapovske kronce, ki smo jih dali Idrijčani za dnevnik v svetem navdušenju.

Ali zadovoljni še nismo bili. Dasi nam ni bila nobena žrtev v prospéh izpolnitve soc. dem. programa prevelika, dasi smo i sebe i drugove politično organizirali, dasi smo i sebe i drugove napolnjevali z zavednostjo našega proletarskega položaja in naše naloge — vendar daljni dolžnosti, ki nam jo nalaga socialno-demokratski program, namreč: narediti in ohraniti proletarjat duševno in fizično, da bo zmožen za boj, — nismo nikakor mogli zadostiti . . . Premišljevali smo in se trudili: kako in kaj, vpraševali smo vodilne sodruge: kako se narediti in se ohraniti zmožne za veliki boj proletarjata. Z izobrazbo, s socialističnim čtívom, s predavanji . . . glasil se je odgovor. Ali kje dobiti izobrazbo, kje socialistično čtivo, kje poslušati predavanje?!

Prišel je med nas sodrug Anton Kristan, predaval nam je o socializmu v ciklu predavanj — na dveh javnih shodih nam je pojasnil temeljito program soc. demokracije, in pojavila se je med nami želja naj bi ostal pri nas. Takrat je sicer odšel od nas, ali na naše povabilo se je radovoljno odzval in prišel k nam za stalno . . . Z njim smo dobili sicer, kar smo želeli, ali le deloma — kajti vsa njegova predavanja, ves njegov pouk, vsi shodi, to vse je bilo premalo. Mi smo hoteli več! Hoteli smo imeti pisano, tiskano, kar se ne pozabi tako kmalu, kar se ohrani, v kar človek pogleda, kadar hoče. „Rdeči Prapor“ smo sicer čitali radi, ali, žalibog, nismo ga prečesto razumeli in ga še ne raz-

umemo, „Naši zapiski“ so bili pa še previsoki za nas — hoteli smo se začeti učiti: biti v resnici socialisti.

Izdali smo „Naprej“, lokalni naš časopis, izdali smo ga zase in le zase. Da pa ga piše in urejuje, zato naprosili smo s. Ant. Kristana, ki se je rad odzval. In morebiti ni bilo veselejšega trenutka v našem življenju na sploh, ne le v političnem, kot je bil dan, ko je izšla prva številka „Naprej-a“. Starejši sodrugi so plakali radosti . . .

Ali, zakon narode je tak: ni radosti brez grenkobe!

Naš „Naprej“ so nam gospodje, ki se nazivajo „izvrševalni odbor jugosl. soc. dem. stranke“ kar prepovedali, da še več: bojkotirali, njegovega urednika pa izključili iz jugosl. soc. dem. stranke, nam ostalim njegovim tovarišem pa rekli, da nismo socialni demokratje.

In vprašali smo se: Kdo pa je vendar socialni demokrat?

Pogledali smo v tozadevni statut in čitali sledeče:

„K. socialno-demokratski stranki pripada sleharna oseba brez razlike spola, ki priznava program soc. dem. stranke, skrbi za njegovo razširjanje, stranko moralno in gmotno podpira in ki ni storila nobenega nečastnega dejanja.

Sodrugi na Slovenskem! Govorite Vi sedaj: **ali smo socialni demokratje ali nismo.**

O družbi. Družba, katera dovoljuje bedo, da, ljudstvo, katero dovoljuje vojsko, je v mojih očeh nizka družba in nizko ljudstvo. In jaz se nagibam k višji družbi in k višjemu ljudstvu. Družba brez knezov, ljudstvo brez mej! Hočem skupni imetek vseh, kar je nasproti odpravi imetka, hočem odstraniti ujedanje na telesu drugih, t. j. iti k cilju, da bi bil sleherni človek lastnik, nikdo pa gospodar! Ako je ta cilj daleč, ali je s tem rečeno: ne korakati k njemu? Da, kolikor daleč je le človeku dovoljeno hoteti, hočem zrušiti slabo usodo človečanstva. Obsojam suženjstvo, odganjam bedo, poučujem nevednost, oskrbujem bolezen, osvetlujem noč, sovražim zavist.

Viktor Hugo.

Ne sodi človeka niti po besedah, niti po obleki; poglej vedno preje, kako se obnaša v svoji rodbini in še-le potem razsodi, ali zasluži tvojega spoštovanja in ljubezni ali pa je le zverina, kateri je dati mlinski kamen za vrat.

*

Mož in žena. Ogorčen sem vedno nad dejstvom, da mož tako labko opušča svoje nezakonsko potomstvo. Naj se razideta ob času ljubezni, kadar se ljubita med seboj, ali obteretiti obstoj uboge žene z otroci in kaditi v miru svojo cigaro, to presega meje največje grozovitosti.

Péladan.

LISTEK.

Pravljica o ustvarjenju sveta.

Davno je temu. Naši bogovi so imeli dolg čas. Tod povsod, kjer stoji danes svet, je bila tedaj kalna voda in strašna tema.

Tako vendar ne bo, je dejal Gospod, in pomignil je z močno svojo roko, in glej, nebesa so naenkrat oživele, angeljski kori so se mu priklanjali, mična godba se je razlegala in peli so hosannah. Ali petje je bilo vedno enako, vedno na čast in slavo božjo — tega se pa tudi sčasoma človek naveliča — ali je kaj čudnega potem, da jih že Gospod ni več poslušal in je rajši nad vodami razmišljeval, prav tod, kjer stoji sedaj naš svet. Mislil je: „Ti angeljni so tako čednostni, tako pobožni, tako dovršeni — prav nič dela nimam z njimi.“ In pomislil

je dalje: „Enega takega tovariša bi si želel, s katerim bi se nekoliko posvetoval, nekoliko jezil in pa tudi nekoliko zabaval — ali angeljem bi ne smel biti podoben, kajti le-ti so predobri, vedno prikimavajo in kar delam, vse brez ugovorov odobravajo. Nič odpora, nič — niti kritizirajo ne.“

In glej, komaj je to mislil, že se je zaslusal glas: „Tukaj sem, in sicer takšen, kakoršnega si bil želel!“ Gospod mu je milostljivo pokimal in tovariš je bil vsprejet. Kakšen je ta družabnik pravzaprav bil, ne morem prav dobro povedati, kajti takrat še ni bilo fotografov, ne njihovih priprav, da bi se ga moglo fotografirati, ali nekaj vem: imel je oster jezik kot meč in kar je mislil, to je rekel. In šla sta z Gospodom v nebesa, tovariš je prelezal in prevahal vsak kotiček, slišal vsak in vse koncerte ter plaval z Gospodom nad vsemi

vodami. Dolgo časa je bil še miren. Ko sta pa postala utrujena, prenehala sta na potovanju in rekel je tovariš h Gospodu: Gospod, zakaj puščaš ta prostor tako prazen. Zakaj je tod povsod toliko vode. Po mojem mnenju bi se dalo vse to drugače narediti in vse prav imenitno izrabiti. Pod to vodo je brez dvombe trdna zemlja. Vodo razdeli v morje, jezera, reke in potoke, oblaki naj dajo dež, preje naj se pa zemlja osuši, da se bo mogla obsejati, in nebeški svod naj daja svetlobo.“ In Gospod je povzdignil roko k povelju, in vodé so se stiskale skupaj, nastalo je morje, jezera, reke in potoki, zemlja se je sušila in zelenela. na nebeškem svodu se je pojavilo solnce, pošiljajoč svoje žarke na zemljo; v daljavi pa je bledel mesec; zrak pa je trepetal vsled razkošnega vetreca, ki je plaval po njem in že je bilo čuti petje krasnih ptičkov.

Zemlja je zardela nad svojo krasoto, potčki so veselo curljali . . . „V resnici to ni slabo“, hvalil je tovariš, in Gospod je ustvarjal dalje: „V vodovju naj se tudi razvije življenje, naj žive večji tvori, pa tudi manjši, eden naj živi drugega, mali velikega.“ Vso naravo je Gospod oživel, dal ji je golazen, zverine in ptiče, posejal jo tudi s cvetkami in drevesi. Tovariš hvali zopet Boga, kar Gospoda zelo veseli in ustvarja dalje. Ne vem, kako je že šlo vse po vrsti, ali mislim, da je vse v svetem pismu zapisano.

Na zemlji je nastalo gibanje, in Gospod, vedno na zemlji, se malo briga za nebesa in tudi tovariša bolj pušča v nemar. Ali ta se priglasil vedno sam, vedno svetuje, četudi ga nikdo nič ne vpraša — povsod si česa želi. Gospod, poln dela, je včasih zelo prav rad, da ima poleg sebe mislečega tovariša, četudi se mu zdi včasih preveč prederzen. Končno pa je bil vendar svet ustvarjen in krona njegova, človek, je bil tudi že tu! V blagem čutu izvršenega dela počiva Bog, tovariš pa med tem s kritičnim pogledom motri delo Gospodovo.

V tem času pa, ko je imel Gospod polne roke dela, so se pa spuntali gori v nebesih angelji, in zlasti eden izmed njih, katerega je Gospod najbolj odlikoval, izkazal mu je največjo nehvaležnost.

„Jaz te-le vse, ki večno le kimajo in ti hvalo prepevajo, nimam rad, takšni so hinavci in kažejo roge, kadar se je tega najmanj nadejati“, zamrmral je tovariš in svetoval Gospodu: „Nekaj energičnega naredi ž njimi, to jim bo opomin, sicer ti kakšno zagodejo da jo boš pomnil“. Gospod se je posmehljivo nasmejal. — In vendar se je zgodilo tako, kakor je

prerokoval tovariš. Oni uporni angelj je zapeljal človeka k neumnosti, in Gospod, razjezen nad ravnanjem angeljna, je kaznoval ljudstvo. Poslal je nanj lakoto in žejo, duševne in telesne muke, bolezen in greh. Tovariš pa, videč vse to, se je obrnil od Gospoda proč in mu dejal: „Trd si, ojstro kaznuješ, in ne dopade mi to od Tebe, grem rajše doli med ljudi.“ — „Pojdi, kamor češ in ne pridi mi tako kmalu pred oči!“ zavrnil ga je nejevoljno Gospod. Ali po dolgi dobi zaželel je Gospod svojega tovariša in poklical ga je k sebi. Tovariš je prišel.

„Kako se ti godi, nezadovoljnež? Ali je tam doli boljše kot tukaj pri meni?“ vpraša ga Gospod.

„O Bog, žal mi je, da sem Ti svetoval ustvariti svet; beda je, beda, škoda govoriti. Ljudstvo ni dosti vredno. Malo časti ti dela. Potuhnjena tolpa je to. Bogatejši izmed njih so leni, grehu vdani, razkošni, ošabni, ukrutni, ali vendar imajo že prostor v nebesih plačan. Reveži pa živé žalostno, kar srce me boli, ko vidim, kako jim je težko biti čednostnim. Kakor hitro pa takšen revež čednost zapusti, ga zapro; bogatega lumpa pa še časté. Kar tam doli nazivajo: bog, to ima v vsaki vasi drugo podobo.

„Dosti, dosti, ne tarnaj, saj tudi sam nisem s svojim delom zadovoljen“, odgovoril mu je Gospod. „Vse te slabe stvari mi je naredil hudič, in mi je vse moje delo pokvaril. Sedaj sem pa že vse popravil, poslal sem na svet svojega sina, ki je s svojo smrtjo ljudstvo osvobodil od hudiča in s tem svet odrešil.“

„Hm,“ zamrmral je tovariš. „Prosim Te, Gospod, zakaj osvoboditi to ničvredno tolpo s svojim sinom? Ti Si Vsegamogoči, kaj moreš premagati hudiča še-le s smrtjo Svojega Sina, ali si ne moreš drugače pomagati?! Uniči to pleme tam doli in ustvari drugo. Obdaruj pa novo porojeno ljudstvo z redko lastnostjo: Naj toliko ne laže, naj ne trga svojemu bližnjiku vsake drobtinice iz ust, naj se rdi sramote, ako se mu daja poljubljati pantofel, pa če je tudi na njem prišit zlat križ; stori, da ne bo to ljudstvo strahopetno, daj mu več ljudske samostalnosti, tolerantnosti in zmisla za pravičnost“.

Ali Bog ni poslušal svojega svetovalca. „Mogoče se to seme človeško le poboljša“, dejal mu je v svoji dobrotljivosti, ali do danes čaka na to —zaman.

Rážena Kratochvilová.

ZADRUŽNIŠTVO.

Redni polletni občni zbor „Občnega konsumnega društva“. (Dalje.) V prvem polletju kaže aktiva 117.554 kron 67 vin., pasiva pa 116.063 kron 10 vin. V pasivo sevé spada rezervni sklad v znesku 4604 krone 73 vin., društveni delež v znesku 21.205 kron 56 vin., dispozitni sklad 1117 kron 08 vin. itd. — Društvo ima jako lepo vrednost v posestvu Podroteja, ki obstoji iz moderno urejenega, vsestransko odgovarjajočega valjčnega mlina, velike hiše s sedem stanovanji ter gospodarskega poslopja (hlev, shrambe itd.). Dalje ima društvo v svoji lasti lepo enonadstropno hišo v Spodnji Idriji, kjer je društvena filiala za Spodnjo Idrijo.

Iz ravnateljevega poročila, ki je bilo zelo zanimljivo smo posneli sledeče, ki je potrebno vedeti za razumenje računov letošnjega polletja.

Glavna prodajalnica v Idriji je bila odprta prometu za to polletje le 172 dni, namreč od 12. januarija do 22. junija. Ostali dve (v Spodnji Idriji in na Vojskem) nekako istotoliko časa. V Idriji se je v tem času postreglo 57.593 osebam, ki so kupili za 47.446 kron 49 vin., torej pride povprečno na eno osebo 82 vin. dnevne prodaje. V Spodnji Idriji se je prodalo za 13.373 kron 73 vin., dnevno povprečno za 77 kron 74 vin. Na Vojskem se je prodalo za 4990 kron 38 vin. — Sploh se proda največ vina; alkohol je še vedno v prvi vrsti konsumcije. V tem polletju se je prodalo vina 14.565 litrov. Manufakturnega blaga se proda manje, kar priča, da pri konsumnih društvih ta stroka ni prav udomačena; prodalo se ga je namreč za 1625 kron 98 vin.

Glede žita in moke bi se moralo sledeče poročati: v mlinu se je zmlelo od 1. sušca do 25. junija 122.619 kg. pšenice, 11.500 kg. koruze, 10.855 kg. rži itd. — Mlin je zavarovan za 12.000 kron, poslopje Sp. Idrija pa za 2400 kron.

Občni zbor je po daljši debati vsprejel poročilo računov na znanje in dal predstojništvu odvezo na predlog nadzorništva, ki je vse račune natančno pregledalo in jih popolnoma v redu našlo.

Dalje se je vsprejel predlog glede izpremembe § 49. odst. 14 društvenih pravil, ki se sedaj glasi:

„Naprava prodajalnic v Idriji, v Sp. Idriji, na Vojskem, na Ledinah, v Žiréh, v Črnem vrhu in Logatcu ter njih opustitev.“

Glede kredita se je vsprejel predlog predstojništva, da se ne sme dajati nič več na kredit, ako se dotičnik ne podpiše na polo za predujem, ki se potem pri rudniški blagajni odpiše in naravnost konsumu izroči.

Ta predlog je velevažen, kajti kredit je ubijalec sleharnega konsuma. „Občno konsumno društvo“ naše ni sicer v tem oziru še preveč obteženo. Dosedaj je zahtev na blagu pri članih le 2246 kron 33 vin., ali že ta svota je vsekakor prevelika, in bilo je prav že potreba, da se je doseglo s c. kr. direkcijo sporazumljenje v ti zadevi. Idrijski rudar je sicer res v groznem gospodarskem položaju; njegov zaslužek enega meseca nikoli ne zadošča do drugega meseca. Vedno mu manjka, in kredit enkrat narejen, je tako težko poplačati! Svetovati bi bilo vsem članom vseh konsumnih društev, čim bolj se izogibati kredita, kajti, ako hočejo svoj konsum ohraniti, morajo paziti, da bo konsum na trdnih nogah.

Glede odstotkov za zavaganje, vsušenje itd. je občni zbor dovolil $\frac{1}{2}\%$ povišanja na vseh predmetih, ki se prodajajo tam, kjer so imeli skladiščniki dosedaj 1% , velja od 1. januarija 1903. $1\frac{1}{2}\%$, kjer pa je že bilo $1\frac{1}{2}\%$ bo 2% . Izkušnje so pokazale da je tega potreba.

Kar se pa tiče prodajalne v Ledinah, se je sklenilo: natančno preiskati razmere ondot in po temeljitem proučenju zopet predlog za ustanovitev predložiti občnemu zboru. —

Občni zbor je trajal celih pet ur. Vedno je bila živahna debata, le nekoliko prisotnih je pokazovalo, da nimajo porazumenja za resne stvari. V drugič bo treba, da sklicatelji občnih zborov pusté samo normalne ljudi v zborovalno dvorano.

(Konec prihodnjč.)

RUDARSKI PREGLED.

O službenem redu. (Nadaljevanje). Zelo značilen paragraf službenega reda je 12., namreč oni, ki pripovedujejo, kaj vse so delavci dolžni storiti. Najbolj značilna pa je v celem paragrafu točka g., ki se glasi: „Za varnost rudniškega imetja, kakor tudi za

varnost življenja in zdravja delavcev samih skrbeti in vsako pretečo nevarnost, katero opazijo, kakor tudi vsako poškodbo rudniškega imetja . . . takoj naznaniti.“ Ne manje značilna pa je točka i., ki pravi: „Od rudniškega ravnateljstva oziroma od obratnih

vodstev izdane specialne obratne predpise, delavska navodila in druge predpise natančno izpolnjevati.“

Zakaj smo napisali, da sta ta dva odstavka v tem preznačilnem paragrafu prav zelo pomenljiva? Zato, ker se tu od delavca vse ono zahteva, česar gospodje ne bi smeli zahtevati

Delavci naj skrbé za varnost rudniškega imetja! Prav, nimamo ničesar proti temu, samo tisti, ki zahtevajo od delavca kaj podobnega, morajo mu plačati to delo tako kakor je prav.

Delavci naj se držé vestno predpisov in navodil! — Stara resnica je že: pijanec ne bo pijanca izpreobrnil, bolje rečeno: pijancu, pridigajočemu treznost, se bodo vsi smejali. Istotako je tukaj. Delavec naj izpolnuje vse mogoče in nemogoče, predpostavljeni njegovi (bodi pa to: paznik ali pa uradnik) se pa prav nič ne brigajo za nobene predpise. Določila rudniško policijskega reda so vedno zanemarjevana; — službeni red izdan proti volji delavstva se tepta z nogami s strani predpostavljencev, sevé le tam, kjer bi imel biti delavcu v korist! In potem pa se prihaja k delavcu s povelji: tako in tako . . .

I sevé, saj je čitati v § 13: „zvestoba, pokorščina in spoštovanje do svojih predpostavljenih v in izven službe, je dolžnost vseh delavcev.“

Pri vojaki se rekrutu zakriči: Maul halten, gehorsamst weiter dienen . . . In skoro je videti, da je duh c. in kr. subordinacije zašel v c. kr. službeni red, kajti: ali se n. pr. sledeče:

„S pritožbami naj se obrnejo delavci do obratnih vodij oziroma do obratnih prestojnikov ali pa do uradnega predstojnika in naj svoje želje mirno in dostojno izrečejo, nikoli naj si pa sami pravice ne jemljejo.“

Kaj dosti razlikuje od one pravice, ki smo ji pri vojaki rekli: „Beschwerderecht.“

Čuditi se pač vsemu temu ne smémo, kajti: gliha skup štriha. V militaristični Avstriji, tod se brez komisa ničesar ne opravi. In komisen je tudi službeni red. Iz njega pa zéva ono, kar vidimo vedno pri njegovih sestavljalcih. Nazor na delavca pri buržoaziji je na sploh, da delavec ni tako za nič drugega kot za trpinčenje, robotanje in stradanje. Če mu to troje ni po volji, splete se korobač, katerega stremeni se prav dobro prilegajo upognjenemu hrbtu . . .

In tudi ta službeni red dičijo ti stremeni, kajti paragraf 19. jasno pravi: „izpolnjevanje ali zanemarjenje v tem službenem redu navedenih dolžnostij in predpisov je kaznjivo.“

S tem pa prihajamo do novega poglavja, o katerem — dalje prihodnjič!

Poročilo o delovanju rudarske zadruge. — (Dalje.) — Stanovanjsko vprašanje je bilo vedno na dnevnem redu, sevé povsem naravno, ker stanovanjska beda, ki razsaja v Idriji je naravnost ubijalna. Ako gremo po Idriji ter pregledamo v prvi vrsti privatna stanovanja, potem se moramo v resnici čuditi, da ni pri nas več in hujših bolezni, hujšega pijančevanja in večje nenravnosti kot je. Erarska stanovanja obstojé tudi dosti strogo sodbo, ali — premalo jih je. Erar — dasi je Schmid vedno obljuboval, da se bo zidalo in zidalo za delavce — res zida, ali ne za trpine-delavce, ampak za uradnike, katerim se postavljajo kar cele palače. Ne zavidamo jim tega, ali konstatirati moramo ta dejstva ob času, ko dolgo vrsto let službujoči c. kr. delavci nimajo z svojimi družinami vred nobenega pristreja.

Služaj rudarja Lukežiča je jako velikega pomena in dalekosežne važnosti. Stanovanja na Uti so biser v kroni socialne-politike c. kr. oskrbnikov eraričnega idrijskega rudnika. —

Trpke misli se bude človeku v glavi, ko potem sliši take izjave iz ust zaupnikov c. kr. erarja kakor je Schmidova glede delavskih stanovanj v Idriji. Ali baš take izjave morajo delavstvo še bolj vspodbuditi k delu za stvar, ki je nad vse pomembna. Celo stanovanjsko vprašanje v Idriji bi sevé dobilo drugo lice, ako bi v idrijskem občinskem zastopu sedeli ljudski zastopniki, možjé, kateri bi imeli res na srcu blaginjo nečuvveno izkoriščenega rudarja. Ali išči pri trgovcih, obrtnikih, paznikih in uradnikih, da ti pomagajo. Kaj še! Komu je mar beda ubogega knapa? In baš zato: združi se delavec, združi se krepko v svojih organizacijah ter išči pomoči sebi v svojih vrstah! —

Četrta zahteva se je glasila: „svetilo, ki se rabi pri delu, naj se oddaja brezplačno“. In odgovor se je glasil:

„Že od nekdaj se je ob odkazanju pogojenega dela oziralo na porabo svetila in razstreliva, da je delavec zaslužil saj osnovno mezdo, in tedaj vendar plača svetilo in razstrelivo rudnik sam. S tem pa, da se vračuni svetilo in razstrelivo v mezdo za pogojeno delo, se hoče doseči, da te materialije bolj varčno porabljajo, kar je posebno pri dinamitu tudi v rudniško-policijskem oziru velike važnosti.“

Delavska zaupnika se nista strinjala s tem odgovorom in zahtevala razsodbe, ali — razsodilo se ni, „ker sta bila pri glasovanju glasova prisednikov prve zadružne skupine onima druge skupine nasprotna in ker pred-

sednik ni glasoval . . . " Stara pesem
Vrana vrani oči ne izkljuje.

(Dalje prihodnjič).

„Bergmannstag!“ Rudarski dan je bil na Dunaju minole dni, sami največji „rudarji“ so tam bili. „Knap“ grof Larisch, „obersteiger“ nadsvetnik Jeitelles in še premnogo podobnih. Tudi trugarji in hundstosarji so bili navzoči. Iz Idrije je bil prisoten „lerhajar“ Ober, kateremu drugače pravijo nadsvetnik Schmid. Vsi so bili tako navdušeni za knapovščino, da je pričakovati vse najboljše — za nje. Gorje pa resničnim rudarjem, ki naj le gledajo, da se čim preje organizirajo v čvrste organizacije.

Rudnik za rjavi premog v Karpano-Vines (Istra), ki pripada trboveljski družbi za

rjavi premog je pridelal v l. 1902. 876.527 q. rjavega premoga, 112.319 q. manje kakor v letu 1901. Delalo je 1191 delavcev. Vrednost izkopenega premoga je znašala 1.077.956 kron. Producerska svota za enega delavca za celo leto znaša 736 q. v vrednosti 905 kron. Doma je ostalo 238.428 q., v tujino (Ogersko in Italijo) pa se ga je odposlalo 389.600 q. — Delavce pa tudi ta rudnik strašno izkorišča. O zahtevah karpanskega delavstva bode poravnalni urad v Ljubljani prav v kratkem govoril.

Daljsanje delavnika iz devet na deset ur se ostentativno nadaljuje. V falknovskem revirju se je pripetil enak slučaj kot v stříbrskem. Delavci, pozor na vse to in vsi v organizacijo! Organizacija je najboljša zaščitnica!

IZ IDRIJSKEGA OKRAJA.

V nedeljo 4. oktobra se bo vršil javni ljudski shod pri Črnem orlu z dnevnim redom:

1. Splošna, enaka, in tajna volilna pravica ter kranjski deželni zbor.

2. Splošni politični položaj v avstro-ogerski monarhiji.

Rudarji, pridite vsi!

Splošno, jednako, direktno in tajno volilno pravico so naši klerikalci, ki se vedno sicer ž njo šopirijo, vrgli med staro šaro. V prvi seji deželnega zbora kranjskega je podal dr. Šušteršič predlog glede preosnove volilnega reda, češ naj se tudi širokim masam ljudstva odpre pot v dežel. zbor. Dr. Tavčar je nato proglasil za liberalce, da bodo glasovali za Šušteršičev predlog. Veleposestniki so storili isto. Izvolil se je odsek, ki naj ustvari en način, kako naj se „odpro vrata deželne hiše tudi ostalemu ljudstvu, s čegar denarjem in s čegar žulji je zgrajena“. V tem odseku je tudi poslanec za mesto Idrijo, dekan M. Arko. Radovedni smo, ali bo tudi on sledil ostalim klerikalcem in se zadovoljil s koščekom volilne reforme. Zapomni naj se in vedno si naj bo svest tega, da je mesto, katero on zastopa, delavsko mesto, katerega $\frac{1}{10}$ prebivalstva nima nobenih pravic dolžnostij pa vse polno! Želja zavednih idrijskih rudarjev pa je: splošna, jednaka, direktna in tajna volilna pravica. — Gospod Arko ni naš poslanec, je zastopnik nam skrajno nasprotnne stranke, ali vsled današnjih krivičnih volilnih redov zastopa i nas, zato tudi apelujemo gorenje na njegovo osebo. —

„Slovenski Narod“ se obnaša nasproti splošni enaki volilni pravici skrajno nesramno, delavstvu grozno sovražno! On ne privošči širokim masam nobenih pravic. In kljub temu je še med idrijskimi rudarji nekoliko kalinov, ki so vroči zagovorniki in pristaši „Slovenskega Naroda“, lista, ki prinaša izjave, da ljudstvo ne želi — splošne in enake volilne pravice. Upamo, da bodo tudi ti izpregledali ter pokazali hrbet taki stranki kot je liberalna.

„Unija rudarjev v Avstriji in idrijski rudar“ — s tem dnevnim redom se je vršil javni

rudarski shod dné 27. m. m. Poročal je naš urednik. Razložil je najpreje pomen in zmysel organizacije na sploh, pojasnil položaj nato je prešel na razjašnjevanje obstoječih delavskih organizacij ter jel slikati stanje organizacije pri rudarjih. „Dosedaj je bilo nase zatočišče pri „Občnemu rudarskemu društvu avstrijskih planinskih dežel“, od sedaj zanaprej pa bodimo zvesti člani Unije, svésti si njene velike važnosti za nadaljni naš proletarski boj. Poznamo vrednost medsebojne zvéze, širimo to vědnost med onimi, ki je še ne poznajo ter si pridobivajmo vedno novih soborilcev za našo pravično stvar.“ Končal pa je s pozivom, naj vsi pristopijo k Uniji, tudi tisti, ki dosedaj niso bili še člani organizacije. Dalje so govorili sodrugi Kogej, Pivk, Peternelj, Gantar in Kokalj, ki so vsi z raznimi primerami in vzgledi pokazovali potrebo čvrste strokovne organizacije. Prispevek 30 vin. na teden ni nikakor prevelik, kdor si le pomisli, za kake stvari se gre. Žrtvovati je treba, zlasti pa tu, kjer se gre za nas same.

Shod je bil dobro obiskan, in upati je, da bo k Uniji pristopilo tudi mnogo rudarjev, ki so dosedaj še stali izven rudarske organizacije. Le naprej, čvrsto naprej! — kajti le na podlagi dobre, trdne organizacije bode mogoče doseči ono, za čemur hrepenimo.

V ženskem društvu „Veda“ se je pojavila velika nezadovoljnost z dosedanjim odborom. Vsled tega so se članice v zmyslu pravil odločile nabrati dovolj podpisov in zahtevati, da se skliče izvanredni občni zbor in na njem izvoli nov odbor. Mi popolnoma odobrujemo namero, da se izvoli nov odbor, kajti treba je delovati in dosedanji odbor ni deloval.

Otvoritev novega realčnega poslopja se je praznovala 18. m. m. Navadni slavnostni govori, patriotični živio-klici, ogled poslopja in učnih prostorov ter banket z vsemi dobrimi in slabimi stvarmi. — Ta dan se je tudi začelo novo šolsko leto. Lepo število učence se mladine se je zbralo v zračnih in vsem zdravstvenim zahtevam odgovarjajočih šolskih prostorih. Radost je bilo gledati na te mladinske, po uku hrepeneče obraze. Želeti bi bilo, da bi trud učiteljstva obrodil zadostnih uspehov in da bi vsi lepi nauki ne padli

na kamenita tla. Mi bomo verno spremljali življenje naše realke ter vedno beležili vsak napredek, ki ga bo mogla pokazati. Tudi izrastkom katerekoli nečednosti bomo posvetili pristojno pazljivost. Kličemo pa: živi, cveti in rasti.

Izlet v Cerčno. Ob priliki veselice kolezarskega društva „Sloga“ je poletela tudi „šola“ podružnice občnega rudarskega društva v Cerčno, da poseti bratsko zabavo. Ali ravnanje se pošeslu: koristno z veseljem, odinila je že ob petih zjutraj iz Idrije ter je, prišedši okrog 9. ure v Cerčno, odtoč napravila velezabaven in poučen izlet na cerkljanske „plaze“ k nekdanjemu bakrovemu rudniku. Udeležniki izleta so bili izvanredno zadovoljni, kajti zdravi in sveži gorski zrak je lek, kakoršnemu ni takoj para. Človeku se kar odleže, vse skrbi in brige minejo, žalost in tuga izgineta, ostaneta le radost in smeh. — Izlet v Cerčno in na okolne planine je bil letos že tretji v številu izletov, kar smo jih priredili prvi je bil na Rejčev hrib, drugi pa v Kosevnik. Če bo vreme še lepo, se morebiti pozdravimo gori na Javorniku. — Cerkljanskega izleta se je udeležilo 70 udeležnikov.

Veselica kolezarsk. društva „Sloga“ vršča se v Cerknem na Goriškem je bil prav lep začetek, ki obeta v družabnem oziru prebivalstva naše doline dosti uspehov. Cerčno je sicer zapuščena vas sredi gora in hribov, od slehainega večjega kraja znatno oddaljena; ali akoprav ni obiskovana od ptujcev, vendar njena romantična okolica da mnogo požitkov človeku, po naravnih krasotah hrepenečemu. Veselica sama je dosti dobro uspela. Godbeni klub je prav čedno proizvajal točke svojega programa, ki so vsekakor zadovoljile mnogobrojne poslušalce. Sodrug A. Kristan je izpregovoril v slavnostnem govoru več primernih besedij, v katerih je glavno naglašal naprednost današnje dobe, socialno stran ljudskega gibanja in socialistično smer v težnjah za zboljšanje današnje ljudske družbe. — Na večer smo se pa zadovoljni vračali domov.

Katoliški dom v Ljubljani bo dne 7. okt. t. l. — kakor poročajo listi na dražbi prodan. Poslopje je cenjeno na 136.000 kron, najmanjši ponudek je 68.000 kron. Značilno je to za klerikalce in za njihovo veljavo. Vprašanje je le: kam vendar gre ves denar, ki ga verne ovčice zberejo, ko se katoliški domi prodajajo. V Vitkovicah na Moravskem so ga jim prevzeli soc. demokratje — v Ljubljani pa najbrže nemški judje . . .

Epištola o čistosti.

(Dalje.)

Rana mora krvaveti dalje; da bi s tem bilo življenje v nevarnosti, ni resnično. Ako je pa rana dana nečistosti v roke, je pa prva posledica gnitje, poslednja pa: odrezanje kakega uda ali pa — smrt. Slučaje takšnih žalostnih koncev ran, na videz prav lahkih, pozna gotovo skoro vsakdo.

Ako se kdo zrani v delavnici, je najvažnejši očistiti rano samo in pa njeno okolico. Za to zadostuje topla čista voda in milo

(najboljše je, ako se je voda zavrela in potem nekoliko ohladila). V vodo se more dati nekoliko kapljic 5°/₁₀ lysola, ali tega ni potreba. Glavno je, da se kakor rana tako njena okolica prav dobro očedita. Istotako naj se kolikor mogoče očedi oni, kdor hoče narediti provizorno obvezo; nikdo sploh naj ne seže na rano, kdor se ni popreje pošteno umil. Krvavenje je možno ustaviti, ako se stisnejo kraji rane in krajine nad rano. To stisnenje mora pa trajati dosti dolgo, dokler ni opaziti, da kri dalje ne teče. Na rano naj se položi sterilizovana gaza ali sterilizovana volna — dene naj pa na to rano človek, ki si je poprej roko skrbno umil. Gaza se prikrije s polštarcikom vate in naj se spretno ovije nad tem kalicotova obveza. Ako niso tu imenovane stvari takoj pri roki, pa naj se rabijo druge stvari. To ne bo na škodo, samo če so te snovi popolnoma čiste. Trajno obvezo sevė naredi zdravnik. Obveze morajo se držati v čistosti. In rana se potem celi prav hitro in ne pušča globokih jamic. Zanimarjena onečiščena rana se zaceli v najugodnejšem slučaju po nekoliko-tedenskem gnitju in zapušča praviloma globoke, nepravilne grde jame. Kako in s čim očistiti roke in okolico rane, je težko tukaj podrobno razmotrivati; navadno že vedo v delavnicah, s čim se da odpraviti to ali ono nečistost. Ako ne zadostuje topla voda, se vzame alkohol, aether in pod.

(Konec prihodnjšč.)

Listnica uredništva.

Z ozirom na zadnje dogodke smo dobili celo kopo pisem, v katerih protestujejo sodrugi širom Slovenije proti nečuvnemu postopanju izvrševalnega odbora in nas povprašujejo, kaj naj se naredi, da bo konec pašovstvu. Odgovarjamo: Potrpite, da se razmere malo razjasne; zdi se nam da imajo v vsem neke skrite osebe svoje roke. Ko bo čas, bomo govorili in delali.

Vabilo:

Žensko društvo „Veda“ sklicuje na dan 18. t. m. svoj izvanredni občni zbor, z dnevnim redom: 1. Volitev novega odbora. 2. Predlogi in nasveti. *Odbor.*